

Мер Роксанда М. АЛЕКСИЋ¹

Народни музеј у Крагујевцу

стручни рад

Мер Александар Д. ВАСИЛИЋ²

Грађевинско-архитектонски факултет у Нишу
Србија

ПРОЈЕКАТ „АЛБУМ СЕЋАЊА НА НАШЕ ПРЕТКЕ ИЗ ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА“ КАО ПРИМЕР ДОБРЕ ПРАКСЕ ИЗ ОБЛАСТИ АРХИВИСТИКЕ

644

Апстракт: У оквиру пројекта „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ остварено је више значајних активности, како у годинама обележавања стогодишњице Великог рата (1914–1918), тако и након завршетка прославе годишњице. Пројекат је покренуо Савез удружења потомака ратника Србије 1912–1920. Јавни позив упућен грађанима да прилозима из својих породичних архива употпуне историографску грађу за даље проучавање наше историје у ратном периоду и подстицање културе памћења имао је изузетан одзив. То је резултирало галеријом од преко 5.000 јединица, прворазредних сведочанстава о изазовима са којима су се у граничној ситуацији, какав је рат, носили наши преци. Подједнако значајна је и Дигитализована база података чланова Удружења носилаца Албанске споменице 1915–1916, која је доступна на интернет страници „Албума сећања“. У раду ћемо представити активности пројекта по етапама, као и конкретне резултате који су постигнути са циљем да укажемо да је овај подухват пример добре праксе захваљујући којој се на културно и научно финансиран начин архивира сећање, а историографски наратив о колективном искуству допуњава појединачним и породичним сведочанствима.

Кључне речи: *Први светски рат, архивска грађа, дигитална база, каталог, сведочанство, култура памћења*

Речима „Оживимо сећања, освежимо памћење, помозимо историји!“ завршава се текст јавног позива који је Савез потомака ратника Србије од 1912. до 1920. године путем пројекта „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ 2014. године упутио грађанима Србије, Србима у региону и дијаспори да доставе фотографије и осталу историографску грађу својих предака, учесника Великог рата, коју имају у свом поседу. Јавни позив, као и идеја Пројекта, подразумева сарадњу у оквиру дигиталне платформе аутора пројекта и појединаца који овим путем дају свој допринос стварању дигиталне архиве. Читав концепт најбоље дефинише тер-

¹ Кустос историчар, roksanda.aleksic@gmail.com

² Мастер економије, avasilic@mts.rs

мин Crowdsourcing.³ „Са свешћу да је знање опште и јавно добро без кога нема напретка човечанства, посвуда се промовише идеја отвореног приступа, глобалне сарадње и расподеле знања, чиме се и став о веб кориснику мења.“⁴ Појединци постају креатори, активни учесници у прикупљању, идентификовању и излагању до сада непознате грађе. И као најважнији циљ, историографска грађа у дигиталном формату остаје трајно сачувана и доступна за даља истраживања.

Зашто оживљавамо сећање? Зашто освежавамо памћење? Зашто помажемо историји? Ова кратка, а заправо озбиљна и дубока, питања биће изнова и изнова постављана, у разним временима, на свим меридијанима, код свих историчара, чувара прошлости, као и код сваког од нас, потомака и предака. Одговоре нам највећим делом дају историјски извори, као и глас оних који историју промишљају.

Циљ „Албума сећања“ јесте унапређивање „умећа памћења“ (*ars memoriae*), или вештини културног памћења. Јан Асман сматра да је култура сећања „повезана са ‘памћењем које ствара заједницу’. За разлику од умећа памћења, што је антички изум – иако не и ексклузивна појава – култура сећања је универзални феномен“ (Asman 2011: 28). Према мишљењу овог немачког египтолога и археолога, „сећањем на своју историју и предочавањем фундирајућих фигура сећања, група се потврђује у свом идентитету“ (Asman 2011: 52). Култура сећања управо стога што је усмерена на сећање и реafirмацију „значајне прошлости“, представља део планирања и надања, тј. „доградњу социјалног и временског хоризонта“, па је заснована на „облицима односа према прошлости“ (Asman 2011: 29). Прошлост тако настаје захваљујући нашој одговорној и темељној реконструкцији у садашњости, која ће као завештање дејствовати у будућности. Колективно памћење никако није једносмерно. Оно иде у оба правца: „Памћење не реконструише само прошлост, оно промишља и искуство садашњости и будућности“ (Asman 2011: 41).

У годинама када смо обележавали стогодишњицу Првог светског рата, али и пре и после јубилеја, наметнула се потреба да се преиспитају постојећа знања и ревизионизам у служби актуелних политика.⁵ Посматрано у том светлу, обележавање једног века од историјског догађаја са огромним цивилизацијским дометом за цео српски народ била је привилегија спознања друштвеног хода кроз време и конституисања културно-историјске вертикале. Наравно, привилегија обавезује да се прилежно и објективно проуче расположиве чињенице, да се обзнане резултати истраживања и промишљања. Тиме би савремено (српско и светско) друштво могло

³ Термин *Crowdsourcing* је неологизам, кованица настала спајањем две речи: *crowd* (маса, гомила појединаца, група људи) и *outsourcing* (ангажовање спољних сарадника за неки задатак или активност). Весна Ињац Малбаша, *Crowdsourcing – одређивање појма, типологија и сродни термини*, Гласник Народне библиотеке Србије, Год. 13, бр. 1, 2012/2013, 240.

Видети више у: Daren C. Brabham, *Crowdsourcing* (Cambridge: MIT Press, 2013); Enrique Estellés-Arolas; Fernando González-Ladrón-de-Guevara, “Towards an Integrated Crowdsourcing Definition”, *Journal of Information Science* 38 (2), 2012, p. 189-200.

⁴ Весна Ињац Малбаша, *Crowdsourcing – одређивање појма, типологија и сродни термини*, Гласник Народне библиотеке Србије, Год. 13, бр. 1, 2012/2013, 239-240.

⁵ Овде пре свега мислимо на књигу попут *Месечари: како је Европа кренула у рат 1914*. Кристофера Кларка и сличне публикације.

да историјску истину о Србији у Првом светском рату отргне од самоскривљеног заборав, односно од идеолошки инструисане ревизије и цензуре која је у српској историографији била заступљена у деценијама пре и након Другог светског рата. Зато се откривањем нових чињеница и извора у вези са догађајима у Великом рату преиспитује свест актера историје и њених тумачења и отресито суочава са колективним наслеђем блиске прошлости. На новим, потпунијим и објективнијим интерпретацијама, заснованим на поузданим изворима, конституише се културна самосвест и утемељује у (националном) идентитету. Главни мотив за покретање пројекта „Албум сећања“ у годинима обележавања јубилеја (2014–2018) био је да се обезбеде поуздани историографски извори и допринос културе памћења.

На изазов који је јубилеј поставио пред нас дужност је била да се савесно реагује у оквиру културе сећања, на шта упућује и Мира Радојевић:

646

„Истраживању су се отуда организовано, подстакнути од земаља учесница рата, или самоиницијативно, посветили многобројни историчари, међу којима је било и оних који се раније нису бавили овим проблемима, историјски институти, историчари уметности, књижевници, патриоте жељне да од колективног заборав спашавају из историјског памћења помало већ потиснуте догађаје и њихове учеснике. Овој последњој категорији истраживача припада и група махом млађих људи, искрених поштовалаца надљудских напора које су њихови преци, не жалећи животе, чинили са уверењем да својим потомцима осигуравају будућност у слободној отаџбини.“⁶

Запитани шта је оно што ми можемо да урадимо како бисмо се сетили својих великих предака, а не само великих победа, војсковођа, истакнутих појединаца, а са жељом да што целовитије сагледамо и дубље проникнемо у историју Срба у Првом светском рату, започели смо далекосежни вид „умећа памћења“. Познат нам је био увид Фернана Бродела и аналита да друштвене прелазе и промене чине помицаји појединаца који су по својој природи *homo sociologicus*, односно делатна бића у свету у којем су се затекла.⁷ Наше интересовање је зато било усмерено на личну историју. То је историја појединца, „малог човека“, насупрот историјама које бележе подвиге хероја. Лична историја је одјек оних великих, тешко појмљивих историјских закона и механизма. Због тога судбина „малог“ човека као симболичког представника једног одређеног тренутка постаје парадигматична за судбину колектива и персонификација општег духа времена у одређеном историјском периоду.⁸ Идеја је била да се сачува сећање на тог „обичног“, „малог“ човека путем прикупљања и дигитализације још необјављене архивске грађе – фотографија и докумената који се чувају у народу, међу потомцима учесника у балканским и Првом светском рату.

Анонимни ратник-сељак је заједно са војсковођама, краљевима и државницима, обликовао српску историју и учествовао у одбрани елементарних моралних,

⁶ Мира Радојевић, *Рецензија*, Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 11.

⁷ Фернан Бродел, *Списи о историји*, превод Бранко Јелић, Иванка Павловић, Ксенија Јовановић, Београд 1992, 56-57.

⁸ Исто, 233.

породичних и националних вредности. Тако је постао пример како се одржава историјска самосвест. Зато је било неопходно да се уместо на српску војску као мноштво и подразумевајући масовни, безлични историјски ентитет, усредсредимо на лик појединца и његово персонално искуство. Идентификацијом тог појединца, односно откривањем његовог идентитета и животне путање, догађаје расветљавамо из хуманистичког угла. Чисто људским, психолошким разумевањем тих људи из Великог рата, њихових конкретних судбина пре и после рата, у јединственој смо прилици да начинимо преко потребну идентификацију данас, не само упоређивањем, већ и баштињем. Управо применом те методологије памћења и саживљавања спознајемо механизам по којем функционише историјска свест и повратну спрегу појединца и историје у конституисању стварности. Дакле, не само што конкретни људи суделују у креирању историјских токова, већ и историја, „она безимена, дубинска и често ћутљива историја”, обликује људске судбине, како то истиче Бродел.⁹ Имајући на уму опсег тог утицаја, Далибор Денда истиче:

„Иза свих великих догађаја Великог рата којих се сећамо стоје милиони личних судбина, доживљаја и страдања малог човека. Баш из тих разлога циљ пројекта *Албум сећања на наше претке из Првог светског рата* јесте да се фокус у нашем историјском памћењу са великих личности преусмери на обичне људе, који су и главни учесници и страдалници Великог рата, и да се њихове личне историје и успомене сачувају од заорава, а српска историографија и култура сећања на Велики рат обогате новим значајним садржајима.“¹⁰

У периоду од 2014. године до сада на адресу веб портала slavnimprecima.rs приспело је преко 5.000 аутентичних фотографија и скенираног историографског материјала. Презентовану грађу могуће је сортирати и претраживати према називу, години и датуму слања. Свака дигитализована јединица праћена је описом који нам даје информације (мањег и већег обима) о личности на фотографији, о документу, дневнику, писму, дописници и осталој историографској грађи која се налази на сајту.

Фотографија као незамењив сведок историје најзаступљенија је у „Албуму сећања“. Захваљујући фотографији трајно је сачувана визуелна импресија једног тренутка. У галерији „Албума сећања“ срећемо се са карактерним физиономијама наших победника, очевима и синовима, браћом и рођацима, мајкама и сестрама. У њиховом дубоком и продорном погледу откривамо интензитет проживљених догађаја. Поврх свега, на тим фотографијама у ратном амбијенту уочавамо дубину њихове патње, али и смисао њиховог страдања. Претражујући галерију „Албума сећања”, поред кратких наратива о судбинама српских ратника који су послали њихови потомци, наилазимо на дневничке записе тесимонијалног карактера који нам приповедају о њиховој храбрости, борбености, виспренности, сналажљивости, саборности, саосећајности према ближњем и људској носталгији за завичајем, надаме о њиховој реткој човечности. У њиховим сачуваним писмима породици која шаљу са фронта, из логора, са лечења, ишчитавамо жељу да се јаве, да оставе траг

⁹ Исто, 57.

¹⁰ Далибор Денда, *Албум сећања на наше претке из Првог светског рата*, Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 20.

да су још увек ту, живи. Има и писама која сведоче оно најгоре, чега се сви боје, црних вести о смрти:

„Тројица војника погинули истог дана: Душан Максимовић, чијем се оцу пише писмо, али и Војислав Ћирић и Тихомир Добричанац. Ко су они, знају данас једино њихови потомци. Ко би били да нису погинули и проживели своје пуне животе, могао би знати само неки фантастични роман или метафизичка повесница.“¹¹

Поред дигитализоване историографске грађе на интернет страници „Албума сећања“ похрањена је и база података чланова Удружења носилаца Албанске споменице 1915–1916. године. Ово је подједнако значајна база података која обухвата 7.154 дигитализованих персоналних картона са подацима носилаца Албанске споменице (лични подаци војника, јединица са којом је прешао Албанију, чин, одликовања). Презентовану грађу могуће је сортирати и претраживати према имену и презимену, години рођења, општини рођења, јединици и чину.

Захваљујући дигиталној платформи „Албума сећања“ анонимни актери историје имају своје име, порекло, занимање, али и забележено лично сведочанство о исходима Великог рата. То су српски сељаци, добровољци, освешћени интелектуалци и млада, тек стасала (а ратом десеткована) елита. Врло лако се у памћење утискују њихов продоран поглед и мудро лице са фотографија.

Током вишегодишњих активности пројекат је остварио бројне резултате. Један од резултата рада је мултимедијална изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“. Изложба је и била први циљ који је зацртан на самом почетку формирања „Албума сећања“. Коришћен је материјал који је приспео на галерију сајта до маја 2015. године, тако да је на изложбеној поставци представљен мали проценат прикупљених докумената. Стручно одабран материјал презентован је кроз осам целина на 36 паноа великог формата. Изложбу употпуњује видео-спот „Васкрс јунака из Великог рата“. Овај тројезичан (на српском, француском и енглеском језику) филм, настао као један од резултата рада на пројекту, посредством сукцесивног или колажног смењивања фотографија, праћених тактовима музике, инспирисане искушењима и страдањима српскога народа у првим деценијама 20. века, уводи посматрача у атмосферу Великог рата и оживљава сећање на српског војника, упловљава у његову преписку, завирује у војнички дневник, те у дом у којем је породица ишчекивала вест са фронта. Изложбена поставка обишла је велики број градова, како у Србији, тако и у региону и иностранству.

Предачким траговима и смерницама вођена изложба имала је више гостовања. Издвајамо најзначајнија: у Храму Христовог Васкрсења на позив Митрополије Црногорско-приморске Српске Православне Цркве у Подгорици (2015); у Културном центру Србије у Паризу уз подршку Министарства културе и информисања Републике Србије (2015); на 60. Међународном београдском сајму књига (2015); у Студентском културном центру у Београду, у склопу циклуса „Велики рат и књижевност“ (2016); у Народном музеју у Крагујевцу (2016); у Народном музеју у Вршцу (2016); у Архиву Војводине у Новом Саду (2016); у Српском културном цен-

¹¹ Александар Гаталица, *Поља смрти и недовршена историја*, Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 23-24.

тру „Свети Сава“ у Суботици (2016); у Војном музеју у Београду (2016); у крипти Храма Светог Саве у Београду (2017); у Призренској богословији „Св. Кирила и Методија“ изложба је приређена у склопу Међународног научног скупа „Савремена српска фолклористика: Фолклорно наслеђе Срба са Косова и Метохије у словенском контексту“ (2017); у Амбасади Републике Србије у Руској Федерацији уз подршку Министарства спољних послова – Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону (2017–2018); на 14. манифестацији Ноћ музеја – Европска ноћ музеја, у Дому војске Србије у Нишу (2018); у центру „Семберија“ у Бијељини изложба је реализована поводом стогодишњице ослобођења Бијељине у Првом светском рату у сарадњи са Епархијом зворничко-тузланском (2018). Изложба је организована и поводом стогодишњице од завршетка Великог рата и стогодишњице српско-америчког савезништва у Првом светском рату у Чикагу, у Генералном конзулату Републике Србије, уз подршку Министарства спољних послова РС – Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону (2018).¹² Бележимо, такође, учешће изложбе „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ у оквиру пројекта Европске уније „Европска година културног наслеђа – где прошлост сусреће будућност“, у сарадњи са националним координатором Министарством културе и информисања РС изложба – у Народном музеју у Београду (2018), као и учешће у оквиру истог пројекта у Галерији Матице српске у Новом Саду (2019).

Циљ изложбе је да помогне неговању културе памћења на учеснике у Првом светском рату. У средишту нашег интересовања су појединац, његова лична драма, живот пре рата, његове жеље, страхови, надања, очекивања. Идентитет и судбину учесника рата откривамо посредством сећања потомака који су у част предака послали фотографије. Јавности је представљено ко је био тај човек који је игром судбине постао војник кроз његов физички и психолошки лик, пут од мобилизације, одласка у рат, преко ратних дејстава или боравка у логору, до победе и мира. Лик и реч нам појашњавају и продубљују знање о размерама страдања у борби за слободу, о моралним вредностима наших предака и идеалу тадашњег друштва:

„Прелиставајући Галерију ‘Албума сећања’, посматрајући лица на фотографијама и ишчитавајући њихове описе увиђамо да је жртва архетипска и непроблематична управо са становишта оних појединаца који су свој живот заложили за своје и наше легитимно право на егзистенцију у слободи. Отуда је Албум сећања валидан чин осмишљавања, коначно, сакрализације изнуђених, а временом потиснутих жртава.“¹³

Четворогодишњи рад на пројекту изнедрио је 2018. године каталог *Албум сећања на наше претке из првог светског рата* посвећен обележавању стогодишњице од завршетка *Великог рата*. Двојезична (на српском и енглеском језику) публикација обухвата део прворазредних сведочанстава пристиглих на сајт пројекта до октобра 2018. године (фотографије, ратне дневнике, војничка писма, дописне

¹² С обзиром на то да је током времена галерија постала богатија историографском грађом за Чикаго је урађена нова изложбена поставка поводом обележавања сто година од победе у Великом рату.

¹³ Јана Алексић, *Рецензија*, Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 14.

карте, споменице и осталу историографску грађу учесника Првог светског рата које су поносни потомци послали у част својих предака). У публикацији су објављени прилози пријатеља Пројекта, проф. др Милоша Ковића, историчара, потпуковника др Далибора Денде, научног сарадника, проф. др Владислава Пузовића, историчара цркве, и Александра Гаталице, књижевника и аутора романа Велики рат. Рецензије потписују проф. др Мира Радојевић са Филозофског факултета у Београду и др Јана Алексић, научни сарадник у Институту за књижевност и уметност.

Временом су истакнути појединци, научне и културне установе препознале културни и историографски значај Пројекта, услед чега је дошло до сарадње која се огледа у реализовању заједничких изложби, гостовањима на трибинама, културним манифестацијама, конференцијама и слично. У склопу ових активности Пројекат је учествовао на панел дискусији „ЋИРИЛИЦА 3.0“ на позив организатора РНИДС – Регистар националног домена Србије у Београду (2015). Активности и резултати пројекта представљени су на панелу „Домен који обећава“, на конференцији ДИДС (2015), у организацији Регистра националног интернет домена Србије. „Албум сећања“ је учествовао на конференцији „Очување језика, културе и идентитета и јачање положаја Срба у дијаспори“ у Нишу, у организацији Канцеларије за сарадњу с дијаспором и Србима у региону Републике Србије и Филозофског факултета у Нишу (2015), као и на Међународној конференцији „Учешће добровољаца и улога цивилног становништва у Првом светском рату“, у Архиву Војводине. На Конференцији „iKultura“ Пројекат је исте године (2015) увршћен као једно од најбољих дигиталних решења у култури, категорија „Најбоље дигитално решење у култури“ – у организацији *British Council Srbija* и Министарства културе и информисања Републике Србије у Београду. Напомињемо и учешће Пројекта на III Научној регионалној конференцији „Ревитализација културног и природног наслеђа у региону југоисточне Европе“ у Београду (2016); на Међународном београдском сајму књига, на штанду Министарства спољних послова – Управе за сарадњу с дијаспором и Србима у региону (2016); на Међународној конференцији креативних индустрија Ниш „КреNi“ на којој је Пројекат презентован на панел-дискусији успешних пројекта (2018). Међу активности убрајамо и израду Зидног православног календара за 2017. годину, мултимедијалну изложбу прикупљене дигитализоване историографске грађе „Мале приче из Великог рата“ у Дому војске Србије, уз подршку Министарства одбране Републике Србије, Војног архива и Војног музеја (2015); учешће на манифестацији „Ноћ музеја“ у Дому војске Србије у Београду, које је реализовано у сарадњи са Војним музејом и Медија центром Одбрана (2015); учешће на мултимедијалној изложби и трибини „Велика нада у Великом рату – српски ђаци у Француској“ (2016); као и изложбу „Лица наших ослободилаца из Великог рата“ у склопу манифестације „Дани слободе“ на Тргу републике у Београду (2020). У години после обележавања јубилеја ЈП Пошта Србије издала је серију поштанских маркаца „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“, чиме је заокружена само једна од етапа Пројекта.

Динамика активности Пројекта била је већа у годинама обележавања јубилеја. Ово не значи да је „Албум сећања“ престао са радом.¹⁴ Напротив. Пред нама су

¹⁴ Највише прилога приспело је у периоду од 2014. до 2016. године. Потомци још увек

нови изазови и нови циљеви које смо себи поставили. Остајемо у сфери дигитализације, као примеру добре праксе у оквирима технолошке ере, трудећи се да, упркос различитим искушењима која поставља пред човечанство, искористимо њена преимућства, а то је, конкретно, могућност трајног чувања и похрањивања културног блага које се налази у породичним архивама нашег народа, али и шире. Сакупити све на једном месту чини се као тежак, готово немогућ задатак, али ту смо да у свом покушају истрајемо. Искуство нам је показало да се на том трновитом путу, посу- тим спољашњом сумњом и неверицом у успех, може остварити циљ.

Први светски рат био је катарзично искуство за српски народ. Наше културно и историјско самразумевање требало би да почива на том сазнању. То подвлачи и Владислав Пузовић:

„Велике жртве поднете пре сто година подсећају нас на темељне вредности људског постојања. Вера, љубав, нада, жртва, поштење, част, оданост јесу врлине на које нас стално подсећају наши славни преци. Гледајући њихове фотографије из Великог рата, њихова озбиљна и достојанствена лица, схватамо да нам они поручују да, упркос свим изазовима са којима се суочавамо, никада не смемо да заборавимо на ове темељне и идентитетске вредности. То се посебно односи на појам жртве. У времену када се овај појам систематски брише из народне свести, ниподаштава и исмева, и када је уместо врлине постао мана, они нас подсећају да је управо жртва центар и смисао људског постојања. Од оне највеће Христове на Голготи, преко Лазарева на Косову пољу до њихове у Великом рату траје непрекинути низ жртве за ближње, као крајеугаони камен нашег постојања.“¹⁵

„Албум сећања” је задобио значајно место на савременој српској културној мапи јер средствима дигиталног доба прошлост везује за садашњост, стапа хоризонте епоха и баца светло на догађаје из новије историје који су омогућили опстанак нашег народа. У овој дигиталној архиви није само архивирана далека и туђа прошлост у каталоге знања, већ су од заборава отете личне и породичне успомене, а сећање нас одржава будним и мимо јубиларних повода и државних свечаности. У (само)опису учесника Великог рата, меморијалним посредовањем њихових потомака, доказује се исправност Броделове тезе да историјске наративе кроје и испи- сују анонимни појединци и то искључиво својим искуством. Они су незаобилазни сведоци нашег страдалничког историјског континуитета и виновници несаломивог човечанског самопрегора одбране истине и права на живот.

РЕЗИМЕ

У раду се етапно представљају резултати активности „Албума сећања на наше претке из Првог светског рата” покренутог 2014. у оквиру обележавања јубиларних година од почетка Првог светског рата. Јавни позив упућен грађанима да приложима из својих породичних архива употпуне историографску грађу за даље

достављају фотографије, као и осталу архивску грађу из породичне заоставштине.

¹⁵ Владислав Пузовић, Албум сећања на велику жртву, Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 22.

проучавање наше историје у ратном периоду и подстицање културе памћења имао је изузетан одзив. То је резултирало галеријом од преко 5.000 јединица, прворазредних сведочанстава о изазовима са којима су се у граничној ситуацији, какав је рат, носили наши преци. Подједнако значајна је и Дигитализована база података чланова Удружења носилаца Албанске споменице 1915–1916, која је доступна на интернет страници „Албума сећања“ Један од резултата рада је и мултимедијална изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ која је имала више гостовања у земљи и иностранству. Важан резултат представља каталог *Албум сећања на наше претке из Првог светског рата* посвећен обележавању стогодишњице од завршетка Великог рата. Публикација је објављена 2018. године. „Албум сећања“ сарађује са многим научним и културним установама у земљи и иностранству. Та сарадња се огледа у реализовању заједничких изложби, гостовањима на трибинама, културним манифестацијама, конференцијама и слично. Иако је динамика активности била већа у годинама обележавања јубилеја, „Албум сећања“ није престао са радом, већ наставља да прилежно делује у сфери дигитализације и архивирања грађе.

652

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Алексић, Јана. Рецензија. *Албум сећања на наше претке из Првог светског рата*, Београд 2018, 14-15.
- Алексић, Роксанда, Василић, Александар, Младеновић, Душан (ур.). *Албум сећања на наше претке из Првог светског рата*, Београд 2018.
- Бродел, Фернан. *Списи о историји*. Превод Бранко Јелић, Иванка Павловић, Ксенија Јовановић, Београд 1992.
- Гагалица, Александар. *Поља смрти и недовршена историја*. Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 23-24.
- Денда, Далибор. *Албум сећања на наше претке из Првог светског рата*. Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 19-20.
- Ињац Малбаша Весна, *Crowdsourcing – одређивање појма, типологија и сродни термини*, Гласник Народне библиотеке Србије, Год. 13, бр. 1, 2012/2013, 239-255.
- Пузовић, Владислав. *Албум сећања на велику жртву*. Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 21-22.
- Радојевић, Мира. *Рецензија*. Албум сећања на наше претке из Првог светског рата, Београд 2018, 11-13.

Roksanda M. ALEKSIĆ, MA
Aleksandar D. VASILIC, MA

PROJECT THE „ALBUM OF REMEMBRANCE TO OUR ANCESTORS FROM THE FIRST WORLD WAR” AS AN EXAMPLE OF GOOD PRAXIS IN ARCHIVISTICS

Summary

This work presents in stages the results of the activity of the “Album of Remembrance to Our Ancestors From the First World War“ that was initiated in 2014 as a part of the commemoration of the First World War. An open public call to citizens to add their family archives to archival and historiographical materials for further study of our national history during the war period and to promote the culture of remembrance, had an exceptional response. The result was the gallery of over 5000 units, first-rate testimonies about the challenges our ancestors had to endure in a borderline situation such was the war. Equally important is the Digitalised database of The Association of Recipients of the Albanian Commemorative Medal 1915–1916, that is available on the „Album of Remembrance“ web page. Also, another result of this open call was a multimedia exhibition the „Album of Remembrance to Our Ancestors From the First World War” that had many visiting exhibitions both in Serbia and abroad. Another important outcome was publishing of the catalogue the “Album of Remembrance to Our Ancestors from the First World War” to mark hundredth anniversary of the end of the First World War. The catalogue was published in 2018. The “Album” cooperates with many cultural and scientific institutions in the country and abroad. That cooperation resulted in realization of joint exhibitions, participations in cultural events, conferences, etc. Even though the activity was more dynamic in the years of the jubilee, the “Album” did not stop working but continues its work in the area of digitisation and archiving of the material.